

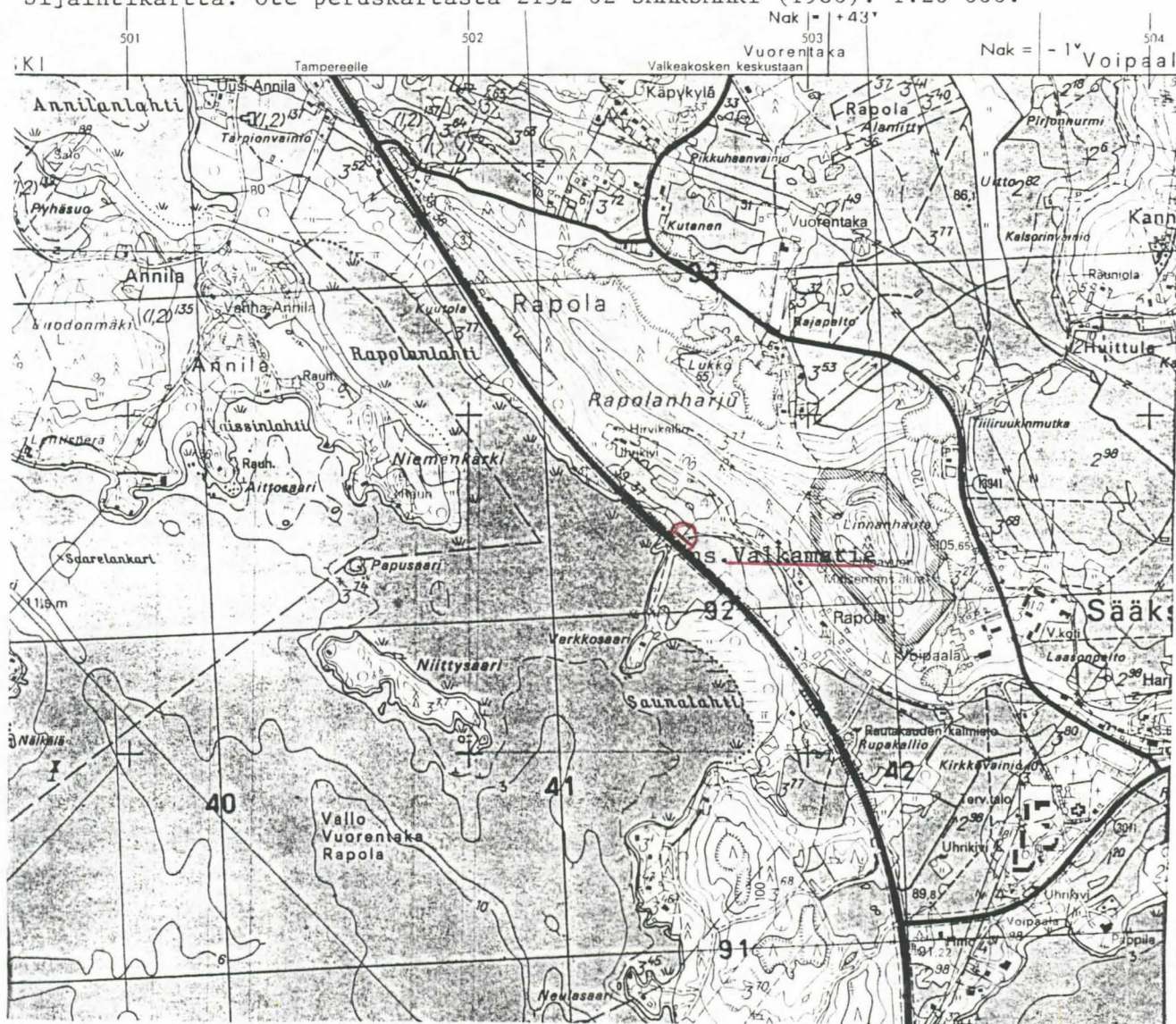
Jaakko Masonen

Tuula Heikkurinen-Montell

VALKEAKOSKI SÄÄKSMÄKI RAPOLA

NS. VALKAMATIEN KAIVAUS 5.-8.6.1989

Sijaintikartta. Ote peruskartasta 2132 02 SÄÄKSMÄKI (1986). 1:20 000.

Valkeakoski Sääksmäki Rapola

Edelleen käytössä olevan tilustien, ns. Valkamatien,
kaivaus ja tarkastus 1989

kylä	Rapola
paikka	vt. 3:n SE-puolella sijaitseva tie
tila	RN:o 3:77 Timilä
maanomistaja	Maatalousyhtymä Kuuliala, Rapolan kar- tano
osoite	Rapola, 37700 Sääksmäki
peruskartta	2132 02 SÄÄKSMÄKI (1986)
kaivausalueen koordinaatit	x 6788 62 y 2502 63 z 82
löydöt	kaivaukselta ei ole löytöjä
aiemmat löydöt	kohdetta ei ole tutkittu tai inventoi- tu aiemmin.

kaivauksen kartat ovat sivuilla 7-10
kuvataulut ovat sivuilla 11-12 (valokuvat negatiiveista
76581-587)
karttaluettelo sivulla 3
negatiiviluettelo sivulla 3
dialuettelo sivulla 3

RAPOLA VALKAMATIE 1989

- X. KOHDE
- X.1. SIJAINTI JA MAASTO
- X.2. KAIVAUSTEKNIikka
 - X.2.1. KAIVAUSALUEET
 - X.2.2. KIINTOPISTEET
 - X.2.3. TUTKIMUSTAPA
 - X.2.4. KARTAT JA VALOKUVAT
- X.3. HAVAINTOKUVAUKSET
- X.4. LÖYDÖT
- X.5. TULKINNAT JA YHTEENVETO

X. KOHDE

Valkeakosken Sääksmäen Rapolan linnavuoren lounaispuolella sijaitsee v. 1988 kaivettu (ks. Jaakko Masonen & Tuula Heikkurinen-Montell, Valkeakoski Sääksmäki Rapolan laiturin kaivaus 6.-10.1988, Museoviraston esihistorian toimiston topografinen arkisto) kivilatomus, josta käytetään työnimeä "laituri". Rakennelma tulkittiin venevalkaman suojaksi ladotuksi aallonmurtajaksi. Valkamaa kohti johtaa linnavuorelta edelleen käytössä oleva sorapintainen tilustie, jota tässä kertomuksessa kutsutaan työnimellä "Valkamatie". Kohteessa tehtiin kaivaus 5.-6.6.1989. Tutkimus on osa Suomen Akatemian rahoittamaa ja museoviraston esihistorian toimiston toteuttamaa Rapola-projektia. Kaivauksen johtivat FT Jaakko Masonen ja FM Tuula Heikkurinen-Montell, joka myös piirsi profiilikartan. Kaivausapuna oli kaivinkone kuljettajineen sekä yksi kaivaja.

X.1. SIJAINTI JA MAASTO

Tutkimuskohde, Valkamatie, sijaitsi n. 1,4 km Sääksmäen kirkolta luoteeseen, Rapolan kartanoon kääntyvällä tilustiellä 24 m valtatie 3:sta itään (dia 18693, kuva 1). Tutkittu tie oli ennen valtatie 3:n rakentamista jatkunut yhtenäisenä tienä Vanajaveden rannassa sijaitsevaan venevalkamaan ja Verkkosaareen (ks. esim. Esko Sarasmo, Sääksmäen pitäjän kiinteät muinaisjäännökset. 1945, pitäjänkartta IV:5/13 Sääksmäki 1943. Museoviraston esihistorian toimiston topografinen arkisto.). Valtatien rakennustyöt ovat katkaisivat rantaan johtaneen tielinjan ja myöhempi maakaasulinjan rakentaminen vaurioitti edelleen tien länsipäätä. Olemassa oleva tie on kartanon peltoalueen keskellä, viljelemättömän sorakannaksen eteläreunassa ja noudattelee 90 m:n korkeuskäyrää. Tie yhtyy Voipaalassa Valkeakoskelle johtavaan maantiehen. Tutkimuskohde sijaitsi kannaksen länsireunassa, n. 10 m maakaasulinjasta itään. Maasto kohosi jyrkästi itään ja laski loivasti eteläpuolella oleville peltoalueille. Pohjoispuolinen maasto oli entistä vesijättömaata.

X.2. KAIVAUSTEKNIikka

X.2.1. KAIVAUSALUEET

Kaivausalueita valittiin vain yksi ja se sijoitettiin välittömästi valtatie 3:n itäpuolelle. Kaivausalue määriteltiin kolme kertaa havaittavissa olevan tien pinnan levyiseksi eli $3 \times 4,20 \text{ m} = \text{n. } 15 \text{ m}$ pitkäksi profiilikaivannoksi mahdollisten rakenteiden tunnistamiseksi ympäröivistä luonnollisista maakerrostumista (dia 18695-96, kuva 2). Profiilikaivanto oli suunnassa 365/400 ja sen sijainti- ja maarekisteritiedot ovat:

sijainti	pk-lehti 2132 02 SÄÄKSMÄKI (1986) x 6788 62, y 502 63, z 82
maarekisteri	Valkeakosken Sääksmäen Rapolan kylä, tila RN:o 3:77 Timilä

X.2.2. KIINTOPISTEET

Kaivauksen kiintopisteenä käytettiin v:n 1988 "laiturin" kiintopistettä (ks. luku X.1.), jonka sijainti näkyy vuoden 1988 kaivauskertomuksen yleiskartassa s. 10. Sen korkeus tasossa N_{60} oli 80.83 m mpy ja koordinaatit x 6788 61, y 502 58, z 80. Kiintopiste ei ole kiinteä.

X.2.3. TUTKIMUSTAPA

Kaivaus aloitettiin maanantaina, 5.6.1989 kaivamalla 80 cm levyisellä piikkikauhalla syvimmillään 1.55 m syvyinen, 2 m leveä ja 15 m pitkä profiilikaivanto (dia 18694). Koeoja kaivettiin yhdellä kertaa erityisen huolellisen valvonnan alla. Koeojan läntinen seinämä tasoitettiin lapiolla havaintojen tekemistä, piirtämistä, valokuvaamista ja näytteiden ottoa varten. Kaivannon pohjalle nousi heti vettä n. 50 cm korkeudella. Koeoja täytettiin tiistaina 6.6.1989 ja muinaisjäännös on täydellisesti tuhoutunut koeojan alueella maamassojen sekoittumisen vuoksi.

X.2.4. KARTAT JA VALOKUVAT

Kartat

kansi Ote peruskartasta 2132 02 SÄÄKSMÄKI (1986)
 s. 7 Yleiskartta 1:2000, kopio Rapolan tutkimusraportin yleiskartasta 1987-1990
 s.8-10 Profiilikartat 1:10

Negatiiviluettelo

76581 Yleiskuva Valkamatiestä ennen kaivausta. E.
 76582 Yleiskuva profiilikaivannosta. NW.
 76583 Profiili 0 m paalun kohdalta. E.
 76584 Profiili 5-10 m paalujen kohdalta. E.
 76585 Profiili 10 m paalun kohdalla. E.
 76586 Yksityiskohta profiilista paalun 10 m kohdalla.
 E.
 76587-88 Profiili 15 m paalun kohdalla. E.

Foto Jaakko Masonen 5.6.1989.

Dialuettelo

18693 Yleiskuva kaivausalueesta. E.
 18694 Työkuva, profiilia kaivetaan. E.
 18695-96 Yleiskuvia profiilista. S.
 18697 Profiili 0 m paalun kohdalla. E.
 18698 Profiilin laidoilla näkyvät "sorapengerrykset".
 E.
 18699- Profiili tien keskilinjalla. Tien alkuperäinen
 18700 pinta näkyy mustana juovana. E.
 18701 Profiili 8-9 m paalujen välisellä alueella. E.
 18702 Profiili 10 m paalun kohdalla. E.
 18703 Profiili 10-15 m paalujen välisellä alueella.
 E.
 18704 Profiili 15 m paalun kohdalla. E.

Foto Jaakko Masonen 5.6.1989.

X.3. HAVAINTOKUVAUKSET

Profiili kaivettiin N-S -suunnassa niin, että sen S-pää vastasi paalua 0 m ja N-pää paalua 15 m (karttasivut 8-10). Nykyisen, käytettävissä olevan tienpinnan havaittava leveys oli 4,20 m. Tienpinnan asteittainen kohoaminen oli selvästi havaittavissa profiilissa. Profiilin NW- ja SE-päissä oli pienten kivien muodostamat patjat (dia 18698), joiden välissä rakenteelliset kerrokset sijaitsivat. Rakenteellisten kerrosten alla oli ruosteista maata oleva harjupiikki, jonka molemmilla puolille nousi vettä. Stratigrafia pinnasta pohjaan:

1. TURVE. Paksuus vaihtelee 5...20 cm. Kerros ei ole yhtenäinen, vaan ulottuu paaluista 0 m...6 m ja 9 m...15 m. Tien havaittavissa olevasta 4.2 m levyisestä pinnasta 3 m alue oli kokonaan kasvillisuudesta vapaa (karttasivu 9).

2. SAVISORA. Tien keskilinjalla kohdalla 15 cm paksuinen tavanomainen rakenteellinen kerros. Poikkeuksellista kyllä, savisoralla näytti jatkuvan alkuperäistä maan pintaa osoittavan mustan maan kerroksen (4. kerros) alapuolella. Savisorakerros sekoittui kaivannon molemmissa päissä kivensekaiseksi luontaiseksi sepeliksi.

3. KELLERTÄVÄ HIEKKA. Tien keskilinjalla oli havaittavissa savisoran alla ja mustan maan (4. kerros) päällä erillinen 5 cm:n paksuinen kellertävän hiekan kerros.

4. MUSTA MAA. Alkuperäistä maanpintaa osoittava musta maakerros alkoi n. 4.8 m kohdalla ja yhtyi 9.7 m kohdalla turvekerrokseen (1. kerros) (karttasivut 8-9). Sen paksuus vaihteli 2...12 cm. Koska savisoralla jatkui tämän kerroksen alla, on oletettavaa että tutkimuskohde on jonkin aikaa ollut pois käytöstä (diat 18699-700, kuvat 3 ja 5).

5. SAVISORA + SEPELI. Tien keskilinjalla kohdalla mustan

maan alapuolella oli n. 10 cm:n savisoran ja sepelin kerros, joka alkoi 6,5 m kohdalta ja jatkui 8,2 m saakka (dia 18699). Tien laidoilla kerros oli voimakkaasti savven sekainen.

6. KELTAINEN SORA eli luontainen pohjasora.

7. KIVIPENGERRYKSET. Tien kummallakin puolella oli kivi-pengerrystä muistuttavat, pienistä $\varnothing < 5$ cm kivistä muodostuvat kerrokset (karttasivut 8- 9) (dia 18698, kuva 7).

8. SAVI. Profiilin pohjoispäässä alkoi 11,4 m kohdalla n. 30 cm syvyydessä pinnasta lukien pohjasavi (karttasivut 9-10).

Lisäksi profiilin pohjoisosassa oli turpeen alapuolella musta maannos, jossa oli vesijättömaahan viittaavia selviä kasvin jäänteitä (karttasivu 10).

X.4. LÖYDÖT

Kaivaukselta ei tullut esinelöytöjä.

X.5. TULKINNAT JA YHTEENVETO

Tutkimuskohteesta ei löydetty mitään ajoittavaa/ajoitettavaa aineistoa. Profiilissa ei ollut kulumis- tms. liikenne-eroosion aiheuttamia jälkiä. Stratigrafinen järjestys ei anna aihetta olettaa tiellä olleen merkittävää liikennettä, sillä 1920-luvulta alkaen noudatetulle tienkunnossapidolle tavanomaisia useita savisorakerroksia ei ollut tunnistettavissa. Tien oletettua yhteyttä v. 1988 kaivettuun "laituriin" (ks. luku X.1.) ei nyt tehdyllä tutkimuksella voitu selvittää. Tutkittu tie on valittu maastoon nähden optimaalisesti eli se on rakennettu rantaan johtavan, Rapolanharjuun liittyvän pääteharjun päälle. Vaikka kaivauksen aikana pohjavesi nousi kaivantoon, ei se yltänyt tien keskilinjalla sijaitse-

vaan harjuun.

Maakaasuputken rakennustöissä v. 1985 havaittiin tutkimusalueesta 60 m kaakkoon välittömästi valtatie 3:n koillispuolella risupunosta (Tuula Heikkurinen-Montell, Maakaasuputken kesän 1985 kenttätöitä. 1987, s. 23 ja 60. Museoviraston esihistorian toimiston topografinen arkiisto.). Mitään merkkejä tällaisesta ei nyt tutkitussa kohteessa ollut havaittavissa.

Tehdyn tutkimuksen perusteella ei ole aihetta enempään jatkotoimenpiteisiin Valkamatien suhteen.

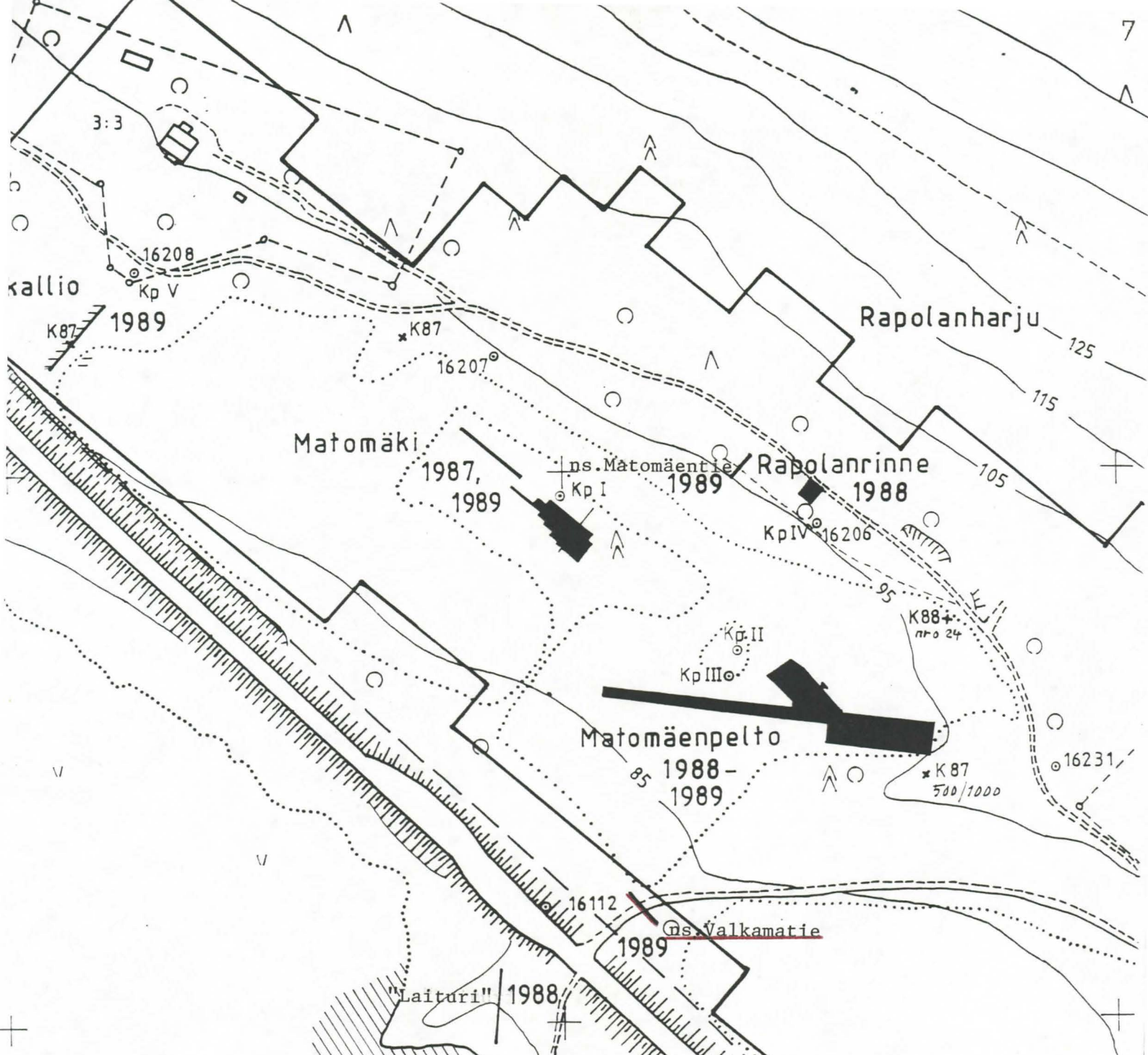
Helsingissä 2. tammikuuta 1992

Jaakko Masonen

FT

Tuula Heikkurinen-Montell

FM

VALKEAKOSKI SÄÄKSMÄKI, Rapola ja Voipaala
A. Vikkula 1987-1990

Yleiskartta, tutkimusalueet 1987-1990
Pohjana rekisterikartta 1:2000 (1967)

200 m

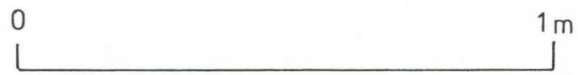
Piirt. S.-L. Seppälä ja A. Vikkula

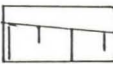
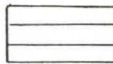

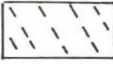

	perustinjan paalu;
koordinaatisto ja numero		kairaseutontamenerimällä
1990 tutkittu alue
	1989 kaivausalue ja -vuosi		systemaattisesti merallinetsimällä 1988
haravoitu alue
	tila ja rekisterinumero		peltoalueen raja
	korkeuskiintopiste		soranottoalue
	sukeltamalla 1988
tutkittu alue		systemaattisen fosforianalyysin alue

neulaonoinen

VALKEAKOSKI Sääksmäki
Rapola ns. Valkamatie

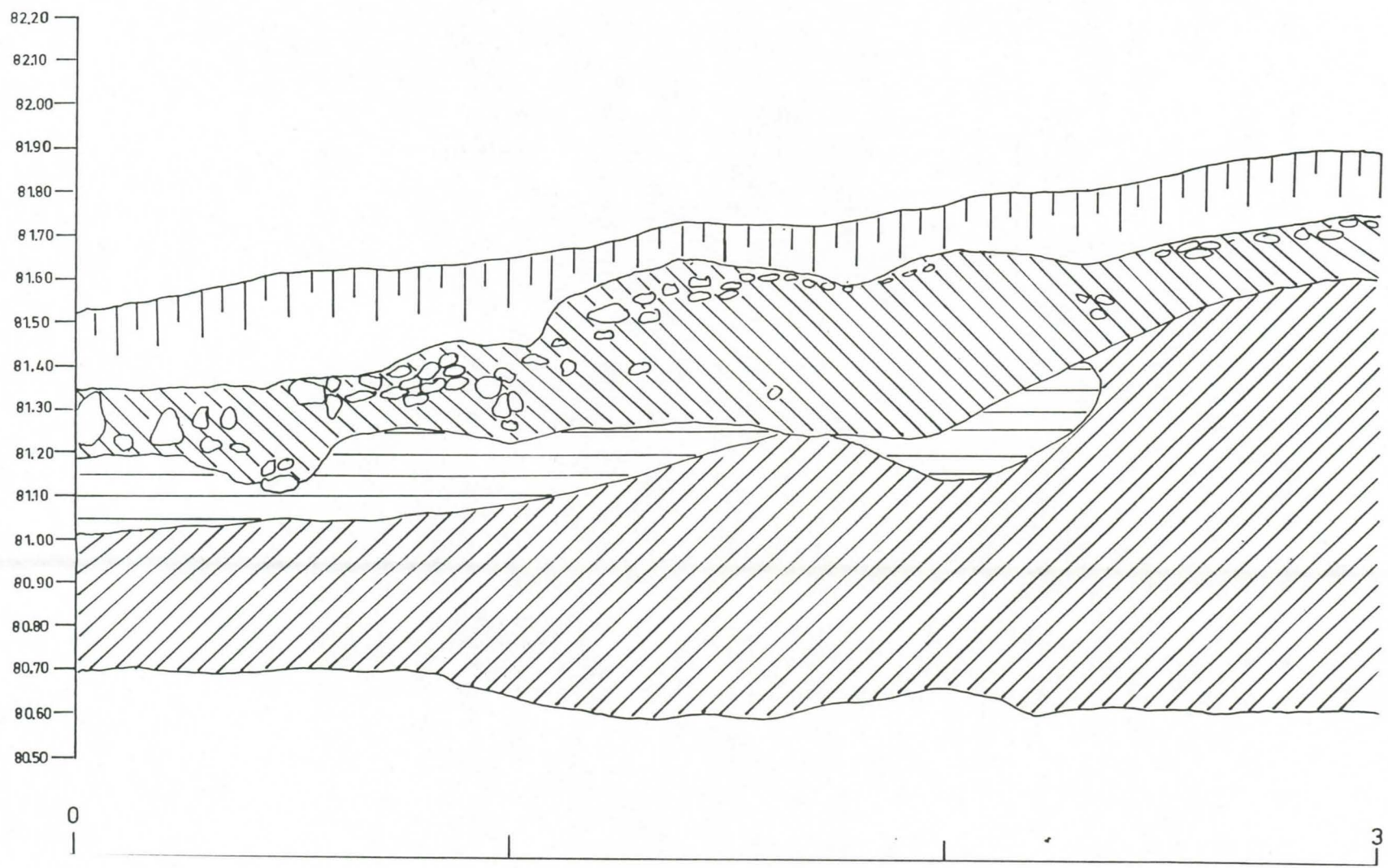
J.Masonen-T.Heikkurinen-Montell 1989
Profili 1:10

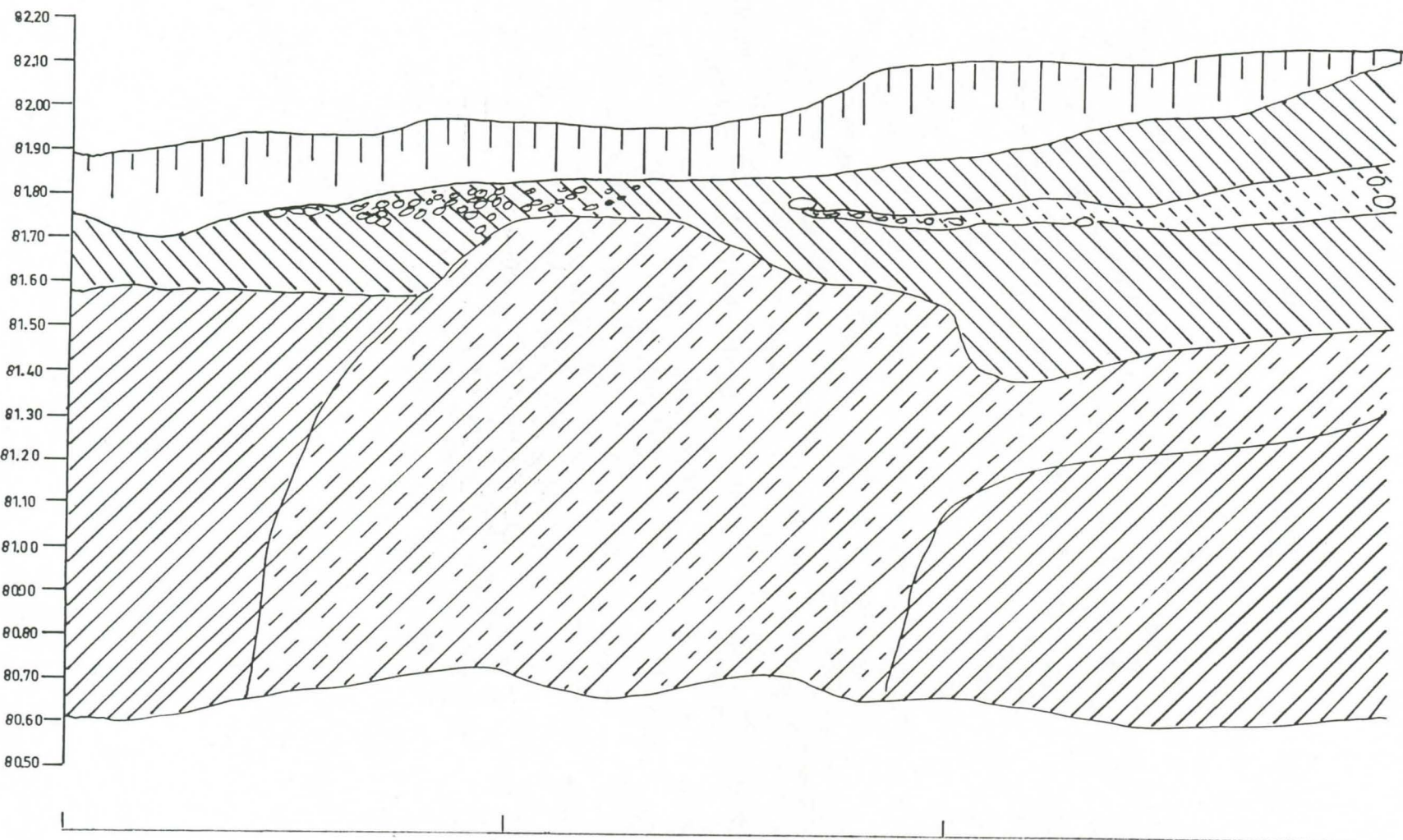
- TURVE
- SAVI
- HIESU
- MUSTA MAA
- SORA
- PIENTEN SORAKIVIEN
MUODOSTAMA ALUE =
KIVIPENGERRYS

SE
I

MPY

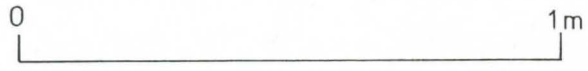

II

VALKEAKOSKI Sääksmäki Rapola ns. Valkamatie

J.Masonen-T.Heikkurinen-Montell 1989
Profiili 1:10

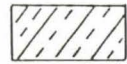
TURVE

SAVISORA

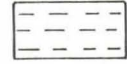
HIESU

RIENTEN SORAKIVIEN
MUODOSTAMA ALUE =
KIVIPENGERRYS

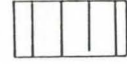
MUSTA MAA

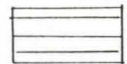
"RUOSTE KIVET"

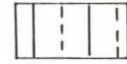
SORA

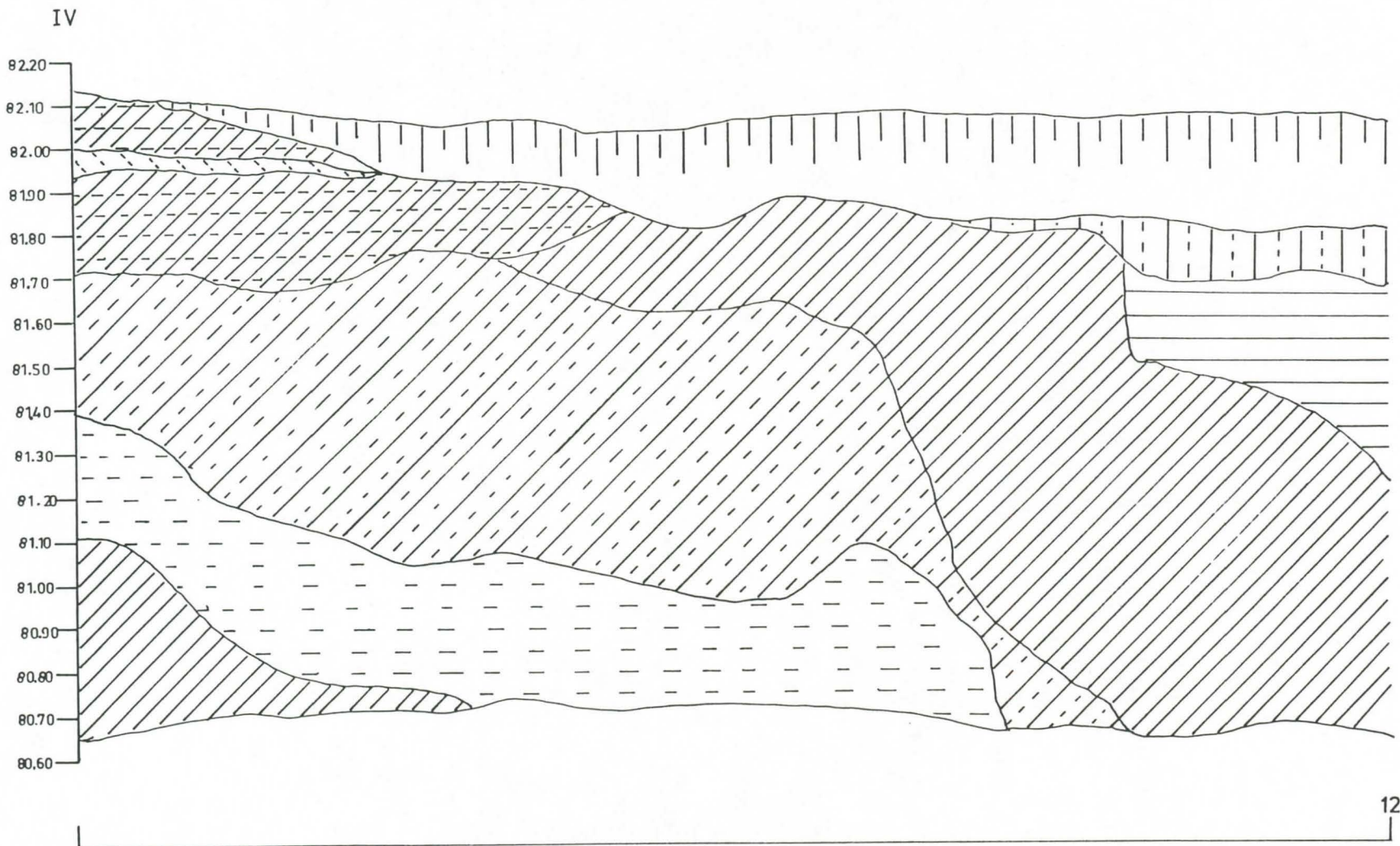
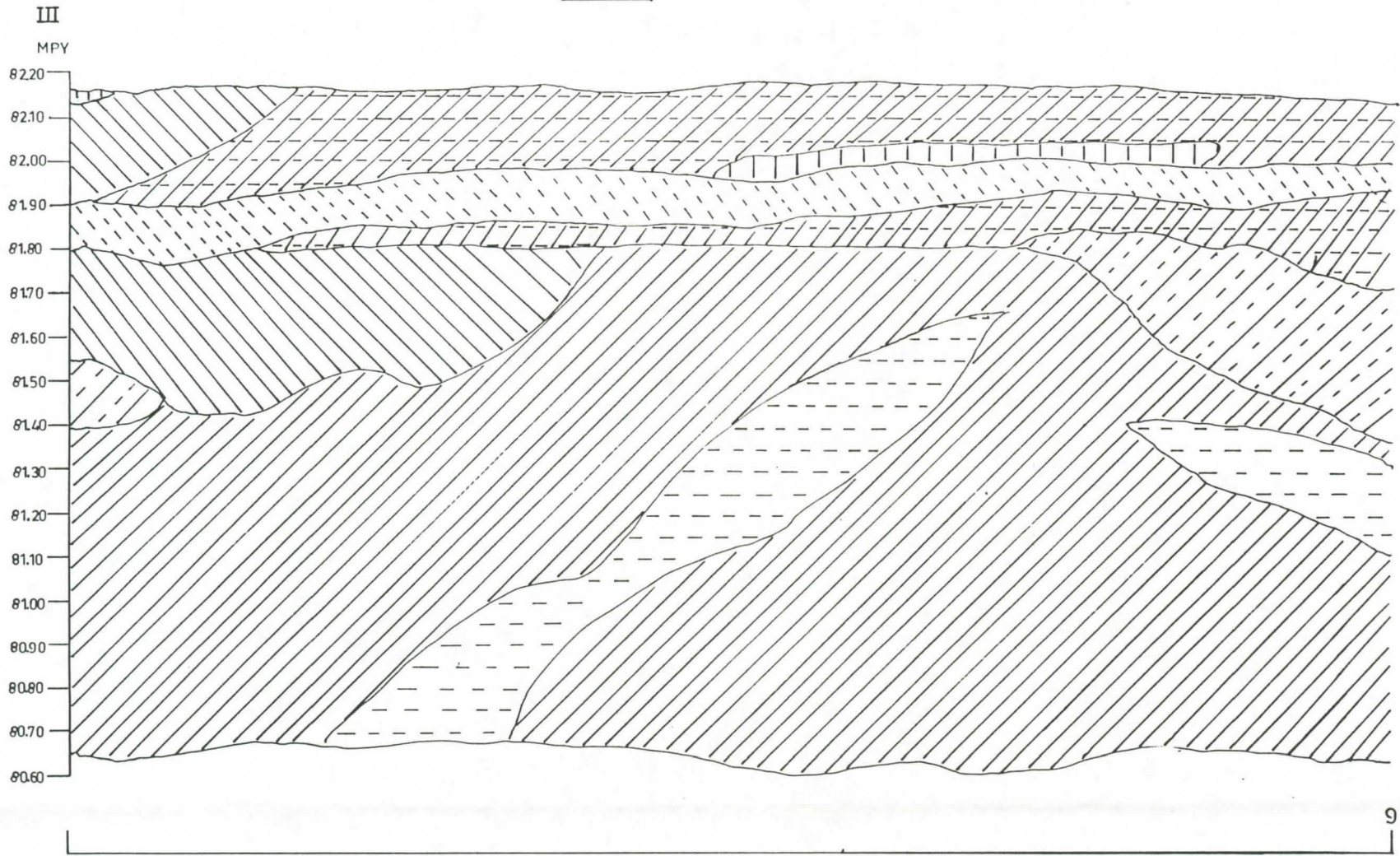
HIEKKA

SAVI

MULLANSEKAINEN HIEKKA

VALKEAKOSKI Sääksmäki Rapola ns. Valkamatie

J.Masonen-T.Heikkurinen-Montell 1989
Profiili 1:10

TURVE

MULLANSEKAINEN HIEKKA

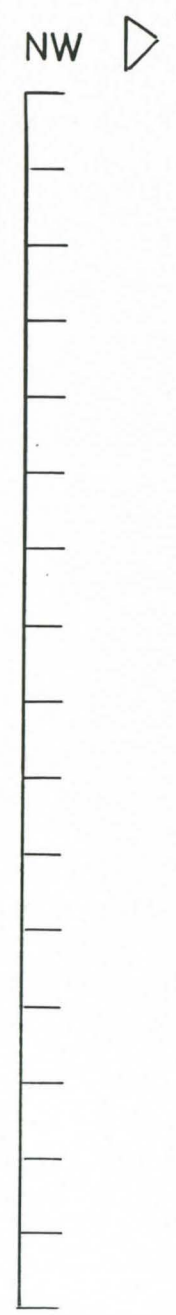
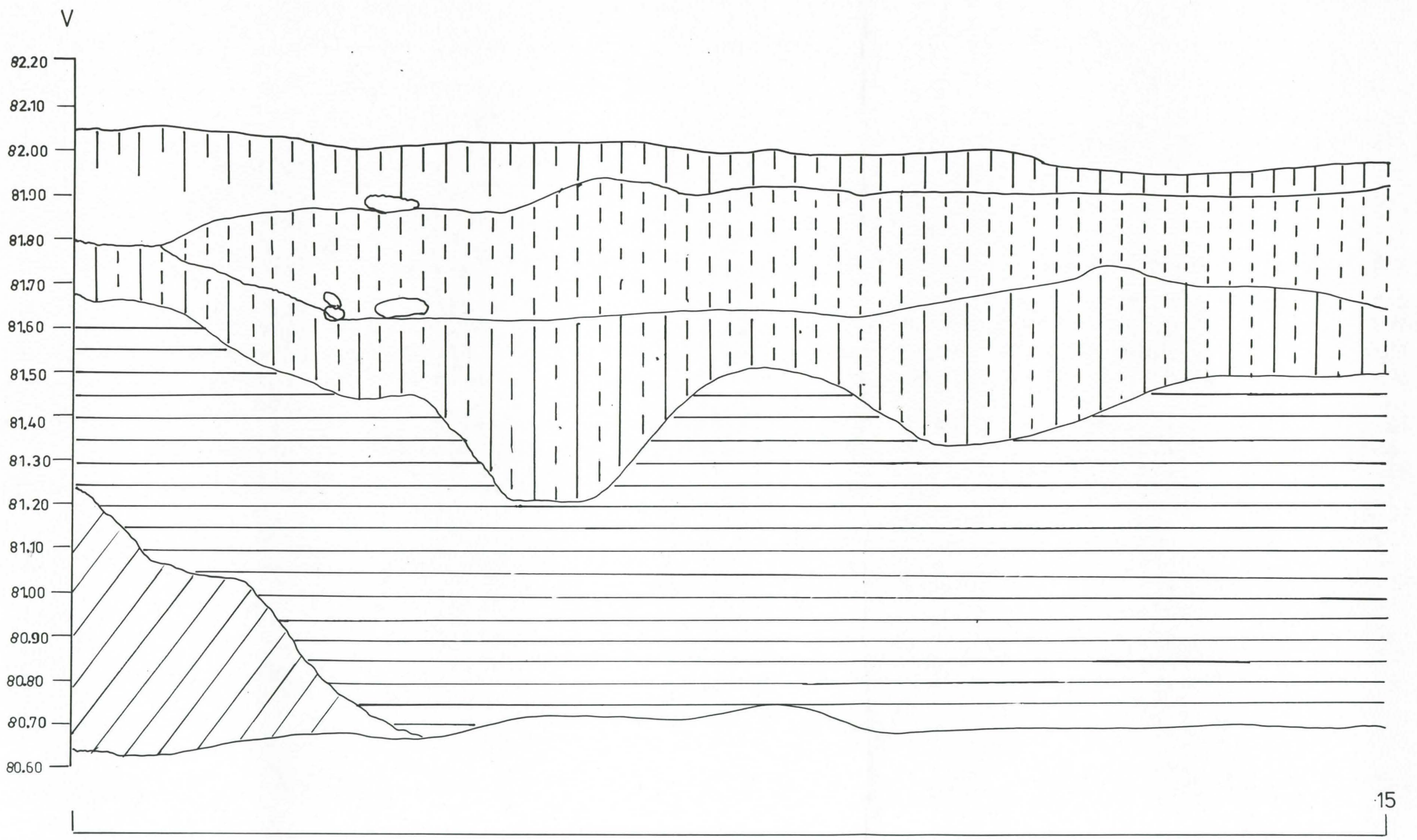
SORA

MAANNOS

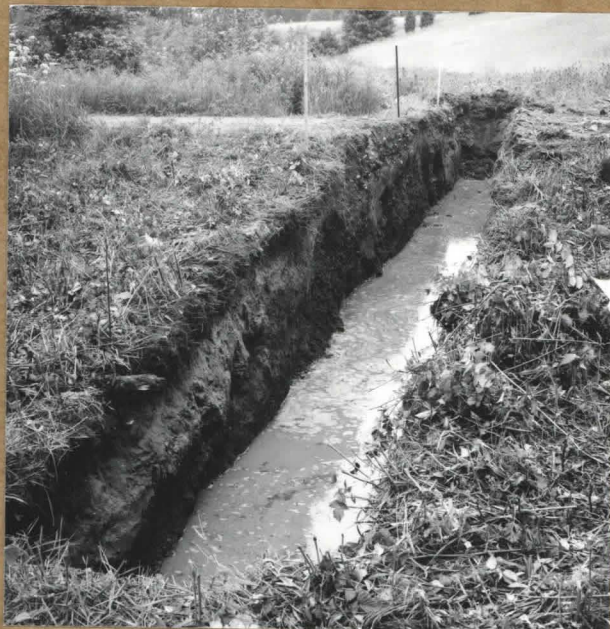
SAVI

VALKEAKOSKI SÄÄKSMÄKI RAPOLA ns.Valkamatie

Kuva 1. Neg. 76581. Yleiskuva
Valkamatiestä ennen kaivannusta.
E.

Kuva 2. Neg. 76582. Yleiskuva
profiilikaivannosta. NW.

Kuva 3. Neg. 76583. Kaivannon
profiilia 0 m:n paheen kohdalla.
E.

Kuva 4. Neg. 76584. Kaivannon
profiilia 5-10 m:n peatujen
kohdalla. Vanha tienpinta näkyvä?
E.

VALKEAKOSKI SÄÄKSMÄKI RAPOLA ns. Valkamatie

Kuva 5. Neg. 76585. Kaivannon profiilia 10 m:n paalun kohdalla. Vanha tienpinta näkyvissä". E.

Kuva 6. Neg. 76586. Yksityiskohta profiilista 10 m:n paalun kohdalla. E.

Kuva 7. Neg. 76587. Kaivannon profiilia 15 m:n paalun kohdalla. E.